

2. Ліховіцький Я. О. Злочини, що вчиняються персоналом Державної кримінально-виконавчої служби України : кримінологічна характеристика та запобігання : монографія / Ярослав Олександрович Ліховіцький. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2017. 584 с.

3. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду та пожежної безпеки установ виконання покарань у 2016 році : інформ. бюл. Київ : Міністерство юстиції України, 2017. 43 с.

4. Ільницький О. М. Вплив реформування правоохоронних органів та зокрема кримінально-виконавчої служби на стан громадської безпеки в Україні / О. М. Ільницький // Актуальні проблеми прав людини, яка перебуває в конфлікті із законом, крізь призму правових реформ : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 2 грудня 2016 року). Київ, 2016. С. 111-113.

Павленко Н. Г.,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ;

Корольчук В. В.,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВА ОСОБИ, ЯКА ЗНАХОДИТЬСЯ ПІД ВАРТОЮ, НА ПОБАЧЕННЯ З РОДИЧАМИ

Кримінально-процесуальний кодекс України 1960 року, який діяв до 2012 року, передбачав право заарештованого на побачення з родичами чи іншими особами з дозволу особи або органу, які провадять справу.

Законодавчо виписане право особи не було підкріплено описом в Кримінально-процесуальному кодексі процедури розгляду відповідного клопотання, видів процесуальних рішень за результатами розгляду такого клопотання та можливості оскарження останніх.

Недосконалість законодавчого забезпечення реалізації вказаного права заарештованої особи була розглянута Європейським судом з прав людини у справі «Фельдман проти України» (№2).

Фельдман Б. М., котрий був затриманий на стадії досудового розслідування та перебував під вартою, протягом 2000 року подавав слідчому клопотання про проведення побачень: зі священнослужителем; з дружиною та сестрою. Аналогічні клопотання також подавалися вищевказаними особами.

Слідчим було відмовлено у задоволенні цих клопотань на тих підставах, що слідство ще тривало і побачення могло перешкодити встановленню істини у справі.

Також Фельдман Б. М. подав клопотання з проханням етапувати його у місто Дніпропетровськ для взяття участі у похороні свого батька. Слідчий відмовив у задоволенні клопотання на тій підставі, що національне законодавство не передбачає супроводження підозрюваних для таких цілей.

Європейський суд з прав людини вказав, що стаття 162 Кримінально-процесуального кодексу України та частина 1 статті 12 Закону України «Про попереднє ув'язнення» 1993 року передбачають, що під час попереднього ув'язнення дозвіл на побачення з родичами може бути наданий слідчим або суддею, але ці положення не зазначають з достатньою чіткістю межі та способи здійснення дискреційних повноважень, наданих органам державної влади щодо обмеження спілкування осіб, що тримаються під вартою, з їхніми сім'ями.

Суд наголосив, що вищезазначені положення не вимагають від цих органів наведення будь-якого обґрунтування їхнім дискреційним рішенням та навіть ухвалення будь-яких формальних рішень, які можна було б оскаржити, а отже вони не містять будь-яких гарантій проти свавілля та зловживань. У справі заявника слідчий просто зауважив, що побачення, щодо яких були подані клопотання, можуть перешкодити встановленню істини у справі.

Як бачимо, слідчий не наводив обґрунтування можливих ризиків для встановлення істини у справі, що можуть виникнути при наданні згоди на побачення, а просто обмежився їх згадуванням.

Стосовно відмови в етапуванні арештованого на похорон батька Європейський суд з прав людини відзначив, що у цій справі особисте становище заявника взагалі не оцінювалося національними органами, і він був позбавлений права взяти участь у похороні свого батька тільки на тій підставі, що національне законодавство не передбачало такої можливості.

На думку суду, така не обмежена будь-якими умовами відмова заявникові у тимчасовому звільненні за сімейними обставинами та відсутність будь-якого іншого рішення, яке б надало йому змогу відвідати похорон його батька, не відповідає обов'язку держави оцінити кожне окреме клопотання по суті та довести, що обмеження права особи на відвідання похорону родича було «необхідним у демократичному суспільстві».

У підсумку Європейський суд з прав людини констатував у справі «Фельдман проти України № 2» порушення державою статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, відповідно до якої кожен має право на повагу до свого сімейного життя, а органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Слід відзначити, що у Кримінальному процесуальному кодексі України 2012 року взагалі не врегульовано питання щодо можливості побачитися з рідними особою, котра тримається під вартою.

Законодавець створив суперечливу ситуацію, коли з одного боку про затримання особи, взяття її під варту або обмеження в праві на вільне пересування в інший спосіб, а також про її місце перебування має бути негайно повідомлено її близьких родичів, членів сім'ї (стаття 12 Кримінального процесуального кодексу України).

З іншого боку, законодавчо передбачено право затриманої чи взятої під варту особи на побачення лише із захисником (стаття 46 Кримінального процесуального кодексу України).

Така ситуація потребує виправлення шляхом прийняття змін до Кримінального процесуального кодексу України, які б передбачили коло осіб, що мають право на побачення з особою, що перебуває під вартою, процедуру подання та розгляду клопотання про надання побачення, перелік рішень, котрі має право прийняти слідчий суддя чи суд у результаті розгляду такого роду клопотань, а також процедуру їх оскарження.

Список використаних джерел

1. Європейський суд з прав людини. Справа «Фельдман проти України» (№ 2) (Заява № 42921/09) [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_787 .